

Date: 3rd October-2026

O‘ZBEKISTONDA BUXGALTERIYA HISOBINI MHXSGA
MUVOFIQLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO‘NALISHLARI VA
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Maxmudov Bobur Hamroqul o‘g‘li

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot tizimini Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) muvofiqlashtirishning zamonaviy yo‘nalishlari hamda istiqboldagi rivojlanish tendensiyalari tadqiq etilgan. Tadqiqotning dolzarbligi mamlakatda moliyaviy hisob tizimini xalqaro talablarga moslashtirish, moliyaviy axborotlarning shaffofligi, taqqoslanuvchanligi va ishonchliligini oshirish, investorlar uchun axborot muhitini takomillashtirish hamda milliy hisob tizimini zamonaviy iqtisodiy munosabatlar talablariga mos ravishda transformatsiya qilish zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, monografik usul, mantiqiy umumlashtirish, normativ-huquqiy hujjatlarni kontent-tahlil qilish va induksiya-deduksiya usullaridan foydalanilgan.

Kalit so‘zlar: buxgalteriya hisobi, MHXS, MHMS, moliyaviy hisobot, xalqaro standartlar, hisob siyosati, hisobvaraqlar rejasi, moliyaviy axborot, raqamlashtirish, shaffoflik, taqqoslanuvchanlik, jamoat ahamiyatiga ega tashkilotlar, moliyaviy hisobot.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi xo‘jalik yurituvchi subyektlarda sodir bo‘ladigan iqtisodiy jarayonlarni qayd etuvchi texnik mexanizm sifatidagi an‘anaviy funksiyasidan tobora uzoqlashib, boshqaruv qarorlarini axborot bilan ta‘minlovchi strategik institutsional tizimga aylanib bormoqda. Ayniqsa, kapital bozorlari globallasuvi, xorijiy investitsiyalar oqimining kuchayishi, transmilliy biznes munosabatlarining rivojlanishi va raqamli iqtisodiyotning kengayishi sharoitida turli mamlakatlarda shakllantirilayotgan moliyaviy hisobotlarning taqqoslanuvchanligi, tushunariligi, ishonchliligi va shaffofligi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur jarayonda Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) nafaqat buxgalteriya hisobini yuritish qoidalarining majmui, balki iqtisodiy qarorlar qabul qiluvchi investorlar, kreditorlar, davlat organlari va boshqa manfaatdor tomonlar uchun sifatli moliyaviy axborotni shakllantirishning xalqaro institutsional mexanizmi sifatida namoyon bo‘lmoqda.

O‘zbekistonda ham buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot tizimini xalqaro standartlar bilan uyg‘unlashtirish jarayoni so‘nggi yillarda yangi bosqichga ko‘tarildi. Xususan, 2025-yil 15-sentabrdagi Prezidentning PQ-282-son qarori bilan moliyaviy hisob tizimini xalqaro talab va standartlarga muvofiq takomillashtirishning yangi institutsional mexanizmlari belgilandi. Mazkur qarorda BHMSni xalqaro talablar asosida qayta ko‘rib chiqish, kichik va o‘rta biznes uchun MHXSga uyg‘unlashtirilgan yangi Moliyaviy hisobotning milliy standartlarini ishlab chiqish va ularni 2027-yil 1-yanvardan boshlab bosqichma-bosqich joriy etish nazarda tutilgan. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, bugungi kunda O‘zbekiston uchun masala faqat “MHXSga o‘tish” emas, balki **milliy buxgalteriya**

Date: 3rd October-2026

hisobi tizimining konseptual va institutsional transformatsiyasi masalasiga aylanmoqda. Mazkur transformatsiya jarayonida uchta muhim masalani bir-biridan farqlash lozim:

Birinchidan, MHXSning iqtisodiy mazmunini milliy hisob amaliyotiga singdirish zarur.

Ikkinchidan, xalqaro standartlarning tamoyillariga mos keladigan milliy normativ-metodologik bazani shakllantirish talab etiladi.

Uchinchidan, xalqaro standartlarni amaliyotda qo'llay oladigan professional buxgalterlar, auditorlar va moliyaviy menejerlar korpusini shakllantirish zarur.

Demak, MHXSga muvofiqlashuvni faqat normativ-huquqiy hujjatlarni o'zgartirish orqali amalga oshirish mumkin emas. Ushbu jarayon hisob metodologiyasi, institutsional muhit, kadrlar salohiyati va raqamli infratuzilmaning o'zaro uyg'unligini talab qiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistonda buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot tizimini MHXSga muvofiqlashtirishning zamonaviy yo'nalishlarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish hamda milliy hisob tizimini xalqaro standartlarga yanada samarali integratsiyalash bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- O'zbekistonda MHXSga muvofiqlashuv jarayonining institutsional asoslarini tahlil qilish;
- milliy buxgalteriya hisobi va MHXS o'rtasidagi metodologik tafovutlarni aniqlash;
- yangi MHMSni joriy etishning iqtisodiy mazmunini baholash;
- moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va taqqoslanuvchanligini oshirish mexanizmlarini tadqiq etish;
- hisobvaraqlar rejasi va moliyaviy hisobot shakllarini xalqaro standartlarga moslashtirish masalalarini tahlil qilish;
- raqamlashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalarining MHXSga o'tishdagi rolini baholash;
- professional buxgalterlarning malakasini oshirishga qo'yiladigan yangi talablarni aniqlash;
- MHXSga muvofiqlashuvning istiqboldagi ustuvor yo'nalishlarini ishlab chiqish.

Tadqiqot metodologiyasi buxgalteriya hisobi tizimini alohida elementlar yig'indisi sifatida emas, balki o'zaro bog'langan normativ, metodologik, institutsional, axborot va kadrlar komponentlaridan tashkil topgan yaxlit tizim sifatida o'rganishga asoslandi. Tadqiqotda tizimli yondashuvdan foydalanilib, MHXSga muvofiqlashuvning quyidagi tarkibiy elementlari o'zaro bog'liqlikda o'rganildi:

normativ-huquqiy baza → hisob metodologiyasi → hisobvaraqlar rejasi → moliyaviy hisobot → raqamli infratuzilma → professional kadrlar → axborot foydalanuvchilari.

Qiyosiy tahlil usuli yordamida milliy hisob tizimining amaldagi yondashuvlari xalqaro standartlarning konseptual talablari bilan solishtirildi. Normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil

Date: 3rd October-2026

qilish orqali O'zbekistonda MHXSga o'tish bo'yicha belgilangan institutsional vazifalar, yangi MHMSni joriy etish muddatlari, xalqaro standartlarni tan olish mexanizmlari va moliyaviy hisobot tizimini modernizatsiya qilish yo'nalishlari o'rganildi. 2025-yil 15-sentabrdagi PQ-282-son qarorida BHMSni xalqaro talablarga muvofiq qayta ko'rib chiqish, kichik va o'rta biznes uchun MHXSga uyg'unlashtirilgan MHMSni ishlab chiqish va 2027-yil 1-yanvardan boshlab bosqichma-bosqich joriy etish nazarda tutilgan. Shuningdek, MHXSga moslashtirilgan namunaviy hisobvaraqlar rejasi va uni qo'llash bo'yicha yo'riqnoma ishlab chiqish vazifasi ham belgilangan.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasining buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotga oid qonunchilik hujjatlari, Prezident qarorlari, Iqtisodiyot va moliya vazirligining normativ hujjatlari, MHXS va MHMS hujjatlari, ilmiy adabiyotlar hamda xalqaro amaliyotga oid materiallar tashkil etdi. Tadqiqotning metodologik asosida quyidagi ilmiy tamoyillar ustuvor hisoblandi:

1. Iqtisodiy mazmunning shakldan ustuvorligi.
2. Axborotning foydaliligi va qaror qabul qilishga yo'naltirilganligi.
3. Taqqoslanuvchanlik va shaffoflik.
4. Hisob siyosatining izchilligi.
5. Moliyaviy hisobot elementlarini iqtisodiy mohiyatiga ko'ra tan olish va baholash.
6. Milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda xalqaro standartlarni implementatsiya qilish.
7. Raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashuv.
8. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda MHXSga muvofiqlashuv jarayonini shartli ravishda uch bosqichga ajratish mumkin.
9. Birinchi bosqich — xalqaro standartlarga o'tish zaruratini institutsional anglash bosqichi
10. Mazkur bosqichda MHXSni O'zbekiston moliyaviy hisobot tizimiga joriy etishning huquqiy va tashkiliy asoslari shakllantirildi. Bunda xalqaro standartlardan foydalanish, ularni milliy hududda tan olish va ayrim xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun MHXS asosida moliyaviy hisobot tayyorlash mexanizmlari shakllandi.
11. Ikkinchi bosqich — MHXSni amaliyotga joriy etish bosqichi
12. Mazkur bosqichda alohida tashkilotlarning MHXS asosida moliyaviy hisobot tuzishi, xalqaro sertifikatlangan mutaxassislarni tayyorlash, auditorlik faoliyatini xalqaro talablarga yaqinlashtirish va MHXSning o'zbek tilidagi normativ-metodik bazasini shakllantirish jarayonlari kuchaydi.
13. Uchinchi bosqich — milliy hisob tizimini tizimli transformatsiya qilish bosqichi
14. Bugungi kunda O'zbekiston aynan ushbu bosqichga kirib bormoqda. Uning asosiy xususiyati MHXSning ayrim subyektlar tomonidan qo'llanilishi emas, balki butun milliy moliyaviy hisobot tizimining xalqaro tamoyillar asosida qayta konfiguratsiya qilinishidir.

Date: 3rd October-2026

15. 2025-yilgi PQ-282-son qarorida 2027-yil 1-yanvardan boshlab yangi MHMSni bosqichma-bosqich joriy etish belgilangan. Bu esa milliy buxgalteriya hisobi tizimining yangi institutsional rivojlanish bosqichiga o'tayotganidan dalolat beradi.

O'tkazilgan tadqiqotlar asosida O'zbekistonda MHXSga muvofiqlashuv jarayonining asosiy muammolarini bir nechta guruhga ajratish mumkin.

Birinchi muammo — metodologik tafovut Milliy hisob tizimida shakllangan ayrim yondashuvlar xalqaro standartlarning iqtisodiy mazmun va professional mulohazaga asoslangan konsepsiyasi bilan to'liq uyg'unlashmagan. Bu muammoni faqat yangi standartlarni qabul qilish orqali emas, balki buxgalterlarning fikrlash metodologiyasini o'zgartirish orqali hal qilish mumkin.

Ikkinchi muammo — MHXS va soliq hisobi o'rtasidagi tafovut Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari investor va boshqa foydalanuvchilar uchun iqtisodiy mazmunni aks ettirishga yo'naltirilgan bo'lsa, soliq hisobi fiskal maqsadlarga xizmat qiladi. Shu sababli MHXSga o'tish sharoitida moliyaviy va soliq hisobining vazifalarini aniq chegaralash muhim. Aks holda, korxonalarda moliyaviy hisobotning mazmuni soliq hisobining talablariga haddan tashqari bog'lanib qolishi mumkin.

Uchinchi muammo — kichik va o'rta biznesning imkoniyatlari Katta korxonalar MHXSni joriy etish uchun yetarli moliyaviy va inson resurslariga ega bo'lishi mumkin. Biroq kichik va o'rta biznes uchun MHXSning to'liq talablari ma'muriy va moliyaviy jihatdan murakkab bo'lishi mumkin. Shu sababli O'zbekistonning yangi MHMSni ishlab chiqishda kichik va o'rta biznes uchun MHXSga uyg'unlashtirilgan yondashuvni tanlagani ilmiy va amaliy jihatdan asosli hisoblanadi. PQ-282-son qarorida aynan kichik va o'rta biznes uchun MHXSga uyg'unlashtirilgan MHMSni ishlab chiqish nazarda tutilgan. To'rtinchi muammo — raqamli tizimlarning metodologik tayyorgarligi Buxgalteriya dasturlari xalqaro standartlarning yangi talablariga moslashtirilmasa, korxona MHXS asosida hisobot tayyorlashda qo'shimcha qo'lda ishlov berishga majbur bo'ladi. Bu esa:

- xatolar ehtimolini;
- mehnat xarajatlarini;
- hisobot tayyorlash muddatini;
- audit xarajatlarini oshirishi mumkin.

Shu sababli MHXSni joriy etish siyosati bilan buxgalteriya hisobini raqamlashtirish siyosati o'zaro integratsiya qilinishi kerak. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda buxgalteriya hisobini MHXSga muvofiqlashtirish jarayoni bugungi kunda oddiy normativ-huquqiy moslashtirish bosqichidan chiqib, milliy moliyaviy hisob tizimining kompleks transformatsiyasi bosqichiga o'tmoqda. 2025-yil 15-sentabrdagi PQ-282-son qarori mazkur transformatsiyaning muhim institutsional asosini yaratdi. Qarorda MHMSni 2027-yil 1-yanvardan boshlab bosqichma-bosqich joriy etish, BHMSni xalqaro talablar asosida qayta ko'rib chiqish, MHXSga moslashtirilgan hisobvaraqlar rejasi va moliyaviy hisobot shakllarini ishlab chiqish kabi vazifalarning belgilanganligi O'zbekiston buxgalteriya hisobi tizimida yangi bosqich boshlanganini ko'rsatadi.

Date: 3rd October-2026

2026-yilda yangi MHMSning dastlabki standartlari tasdiqlanayotgani ushbu jarayonning amaliy bosqichga kirganini ko'rsatadi. Xususan, hisob siyosati va hisob baholariga bag'ishlangan 2-son MHMS 2027-yil 1-yanvardan kuchga kirishi belgilangan. Yangi Konseptual asosning 2027-yildan kuchga kirishi esa MHMSni ishlab chiqish va qo'llashning metodologik poydevorini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, MHXSga muvofiqlashuvni faqat yangi standartlarning qabul qilinishi bilan yakunlangan jarayon sifatida baholash mumkin emas. Uning haqiqiy samaradorligi milliy hisob tizimining barcha tarkibiy qismlari — normativ-huquqiy baza, hisob metodologiyasi, hisobvaraqlar rejasi, moliyaviy hisobot shakllari, raqamli texnologiyalar, audit va ichki nazorat hamda professional kadrlar tayyorgarligi — o'zaro uyg'un holda rivojlangan taqdirdagina ta'minlanadi.

Tadqiqotda ilgari surilgan integratsion yondashuvga ko'ra, O'zbekistonda MHXSga muvofiqlashuvning strategik maqsadi xalqaro standartlarni mexanik ravishda ko'chirish emas, balki milliy iqtisodiyotning institutsional xususiyatlarini hisobga olgan holda xalqaro moliyaviy hisobot tamoyillarini samarali implementatsiya qilishdan iborat bo'lishi kerak. Bunda ayniqsa kichik va o'rta biznes uchun MHXSga uyg'unlashtirilgan MHMSni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Chunki milliy iqtisodiyotda faoliyat yurituvchi barcha subyektlarga bir xil darajadagi hisobot yuklamasini qo'llash iqtisodiy jihatdan samarasiz bo'lishi mumkin. Shu sababli hisobdorlik talablari tashkilotning hajmi, jamoat ahamiyati, kapital bozoridagi ishtiroki va moliyaviy axborot foydalanuvchilarining ehtiyojlariga mutanosib bo'lishi lozim.

Umuman olganda, O'zbekistonning MHXSga muvofiqlashuv siyosati moliyaviy hisobotlarning xalqaro taqqoslanuvchanligi va shaffofligini oshirish, investorlar ishonchini mustahkamlash, kapital bozorining axborot samaradorligini yaxshilash va milliy buxgalteriya hisobi tizimining zamonaviy iqtisodiy munosabatlarga moslashuvini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli istiqbolda buxgalteriya hisobi sohasidagi islohotlarning asosiy mezonini "xalqaro standartni qabul qilish" emas, balki "xalqaro standart asosida sifatli, ishonchli, taqqoslanuvchan va qaror qabul qilish uchun foydali moliyaviy axborot yaratish" tamoyili bo'lishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 15-sentabrdagi PQ-282-son "Moliyaviy hisob tizimini xalqaro talab va standartlarga muvofiq takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-461 1-son "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirining 2026-yil 12-martdagi 345-son buyrug'i. "Moliyaviy hisobotning milliy standarti (2-sonli MHMS) «Moliyaviy hisobotlarni tayyorlash asoslari: hisob siyosati va hisob baholari»".

Date: 3rd October-2026

4. O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirining 2026-yil 6-maydagi 362-son buyrug‘i. “Moliyaviy hisobotni tuzish va taqdim etishning konseptual asoslari”.
5. O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirining 2026-yil 13-avgustdagi buyrug‘i. “Moliyaviy hisobotning milliy standarti (1-sonli MHMS) «Moliyaviy hisobotlarda axborotlarni taqdim etish va yoritib berish»”.
6. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. “Moliyaviy hisobotning milliy standartlari: xalqaro amaliyotga muvofiq yangi bosqich”. 2026-yil 22-yanvar.
7. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. “Buxgalteriya hisobi va auditorlik faoliyati sohasida 2026-yil birinchi choragi yakunlari: amalga oshirilgan ishlar va erishilgan natijalar”. 2026-yil 6-may.

